Esther Gerritsenová

Žízeň

současná světová próza

argo

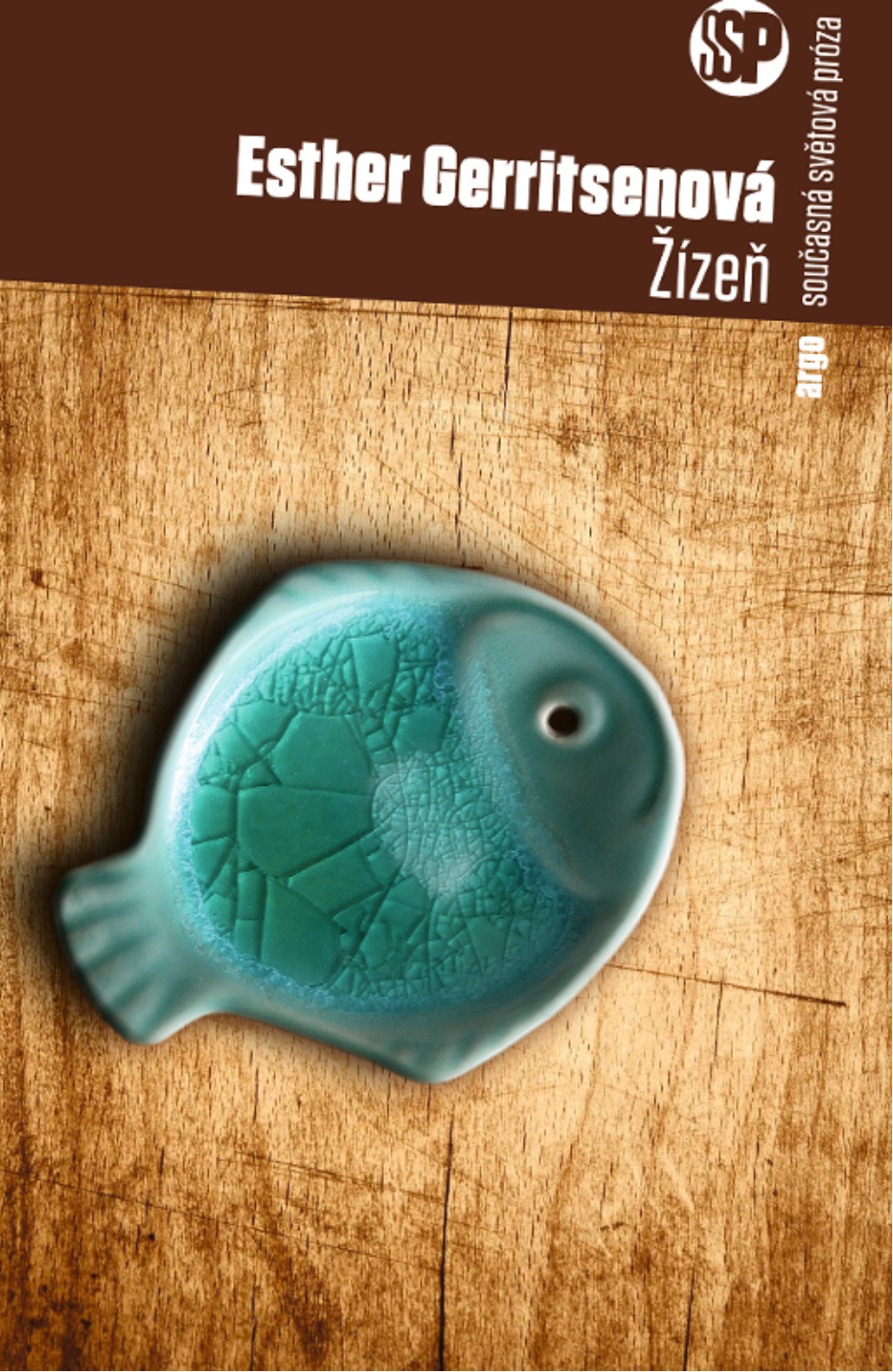

Esther Gerritsenová

Zízeň

argo současná světová próza

Překlad této knihy podpořil Nizozemský literární fond.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Vydání této knihy podpořilo velvyslanectví Nizozemského království.

Přeložila Adéla Elbel

Czech edition © Argo, 2015
© Esther Gerritsen, 2012
Translation © Adéla Elbel, 2015

ISBN 978-80-257-1300-6 (váz.)
ISBN 978-80-257-1385-3 (e-kniha)

Poprvé v životě Elisabeth svou dceru potkává nečekaně. Jde z lékárny na Overtoomu, zrovna se chystá přejít na tramvajovou zastávku, když zahlédne na druhé straně ulice svou dceru na kole. Dcera ji taky vidí. Elisabeth se zastaví. Dcera přestává šlapat, ale zatím nebrzdí. Mezi nimi je celá třída Overtoom, dvě cyklostezky, dva silniční pruhy a dvoje tramvajové koleje. Elisabeth je hned jasné, že své dceři musí říct, že umírá, a usmívá se jako někdo, kdo se chystá říct vtip.

Často neví, o čem s dcerou mluvit, ale teď konečně něco má. Hned poté si uvědomí, že by se taková věc neměla říkat příliš nadšeně, a možná ani ne zrovna tady. Mezitím přechází Overtoom a myslí na svého obvodního lékaře, který se jí pořád ptá: „Mluvíte o tom s lidmi?“ a jak by bylo fajn, kdyby mu mohla na příští návštěvě odpovědět kladně. Projde mezi dvěma auty. Dcera brzdí a sesedá z kola. Elisabeth pevně svírá igelitovou tašku z lékárny, v níž má morfinové náplasti a sirup proti kašli. Taška je důkazem její nemoci, jako by samotná slova nestačila, a ta taška je vlastně i omluva. Protože to opravdu nechtěla říct takhle, tady, tak nepatřičně na ulici, ale ta taška ji prozradila. Nebo snad ne? Ano? Elisabeth rychle přeběhne přes Overtoom, těsně za projíždějící tramvají, protože se to nesluší, její dítě na druhé straně a ona tady. Dceru by člověk neměl potkávat nečekaně.

Kdysi tady dcera bývala pořád, a když tu později nebyla, bylo to proto, že ji Elisabeth sama někam odevzdala. Časem se pak určily pravidelné návštěvy, kterých v posledních letech

moc nebývalo, ale v každém případě zůstaly narozeniny. Vždy to bylo jasné a zvykla si na dceru nemyslet, když u ní nebyla. Existovala v domluvenou dobu. Ale teď jede támhle na kole, ačkoliv se nic nedomlouvalo, a proto to nesedí a musí se to nějak vyřešit, změnit, sjednotit, teď ještě Elisabeth musí přes tramvajové koleje, těsně za taxíkem, který troubí a rozevlaje jí kabát. Dcera vytáhne kolo na chodník. Poslední jízdní pruh je prázdný.

Elisabeth si hned všimne, že dcera zase přibrala, a tak vyhrkne: „Zase sis nechala přistřihnout vlasy?“ protože se děsí, že na ní dcera tu myšlenku o tloušťce pozná. Elisabeth s ní ráda mluví o vlasech. Mají stejného kadeřníka.

„Ne,“ řekne dcera.

„Tak máš jinou barvu?“

„Ne.“

„Ale máš pořád stejnýho kadeřníka?“

„Jo.“

„Já taky,“ dodá Elisabeth.

Dcera přikývne. Začíná poprchávat.

„Kam jedeš?“ je moc vlezlé, proto jenom: „A bydlíš pořád ve východní čtvrti?“

„Musím se odstěhovat, už brzo.“

„Aha,“ řekne Elisabeth, „to jsem nevěděla.“

„Jak bys to taky mohla vědět?“

„To… nevím.“

„Právě jsem se to sama dozvěděla.“

„Ne, tak to jsem to nemohla vědět.“ Rozprší se. „Zmoknem,“ poznamená Elisabeth.

Dcera se okamžitě chystá nasednout na kolo a vyhrkne: „Zavoláme si, jo?“

„Příšerko moje,“ zvolá Elisabeth. Tak jí vždycky říkal táta. Pořád jí tak říká. Když to vysloví on, zní to legračně. Dcera se na ni podívá s otevřenou pusou. Pak pohne rty. *Běž pryč*, řekne

bezhlasně. Elisabeth to nemá slyšet a respektuje to. Bolí ji žaludek, i když přece nic neslyšela. Mokré krátké vlasy se dceři lepí k hlavě. Elisabeth pomyslí na ručníky a ráda by dceru osušila, ale ta se od ní odvrátí, jednu nohu už má na pedálu.

Takže Elisabeth musí říct: „Mám novinku." Povedlo se. Dcera se zase otočí zpátky.

„Jakou?"

„Promiň," zvážní, „říkám to úplně blbě, není to nic pěknýho."

„Co teda?"

„Ale taky nechci, abys to brala nějak moc vážně."

Pomalu zvedne igelitku z lékárny. Oběma rukama drží tašku před sebou, logo jasně viditelné.

„Asi si říkáš: proč není v práci?"

Dcera se na tašku ani nepodívá.

„Co?"

„Jdu teď z lékárny."

„A?"

„To doktor. Ten to říká." Nechá tašku klesnout.

„Co říká doktor?"

„Že o tom musím s lidma mluvit."

„O čem, mami?"

„Že možná umřu. Ale neví se kdy. Klidně to může ještě trvat měsíce."

„Umřeš?"

„Mám rakovinu."

„Rakovinu?"

„Vlastně to je jen obecný název pro spoustu nemocí, jenom tak strašně zní."

„A co ti teda je?"

„No, je to celý dost složitý."

„Co?"

„Začalo to v ledvinách, ale…"

„Jak dlouho?"

„Už to musí trvat roky.“

„Ne. Jak dlouho to už víš?“

Elisabeth myslí na kadeřníka, kterému to řekla jako prvnímu. Chodí k němu jednou měsíčně a znovu je objednaná na tento týden. Takže to v každém případě musí být déle než…

„Jak dlouho, mami?“

„Hrozně zmoknem, když tu budem takhle stát.“

„Jak dlouho?“

„Zrovna to počítám.“

„Dny? Týdny?“

„Počítám.“

„Měsíce?“

„To ne, měsíce ne.“

„Kristepane,“ dcera vypadá naštvaně.

„Jsem to asi neměla říkat.“

„Ale… dělaj s tím něco?“

„Ne, teď zrovna ne.“

„A budou s tím něco dělat?“

„Až budou vědět co, tak jo.“

„A už to vědí?“

„Zatím ne.“

„… takže?“

„Promiň,“ hlesne Elisabeth, „neměla jsem ti to takhle říkat. Budem úplně promočený.“ Tašku teď schovává za zády.

„Takže ty… možná… ale ne určitě?“

„Není moc pravděpodobný, že by se s něčím takovým dalo žít ještě dlouho.“

„Není to moc pravděpodobný?“

„Pravděpodobně ne.“

„Ježiši.“

„Ještě si musíme zavolat. Zavoláme si. Jo? Zavoláme si?“

A pak už jde Elisabeth co nejrychleji zpátky přes Overtoom. Uklouzne na první tramvajové koleji, ale hned se zase zvedne.

Tak rychle, jak se chtěla dostat k dceři, tak rychle, ne rychleji, chce teď od ní pryč. Tramvaje zvoní a Elisabeth myslí na to, jak si její dcera vymalovala pokoj.

„Normálně začnu malovat," vykládala kdysi, „když dostanu náladu. Neobleču si starý oblečení, nic nezakryju, protože když pomyslím na všechny ty přípravy, už se mi do toho nechce. Prostě začnu, a nakonec pak strávím stejnou dobu uklízením a utíráním fleků jako samotným malováním."

Přesně to zrovna teď udělala Elisabeth. Prostě začala ve špatnou chvíli na špatném místě ve špatném oblečení. Udělala to naráz a teď nezbývá než uklidit ten nepořádek a doufat, že to pak bude lepší než před tím, když s tím začala.

Aniž se ohlédne, jde na tramvajovou zastávku a myslí na svého kadeřníka, se kterým se hovor nikdy nepokazí. Slova mezi ní a kadeřníkem cinkají jako mince, jsou to takové rychlé krátké melodie.

„Tak už vím, co to je."
„Copak?"
„Víš, ta moje bolest v zádech…"
„Jo, tos říkala."
„Tak je to rakovina."
„To snad ne."
„Je tam rozlezlá všude."
„Ach jo, chudinko."
„Sama jsem to viděla. Na snímkách."
„Co teď?"
„Teď se dívají, jestli ji můžou zastavit."
„A můžou?"
„Podívají se na to."
„Podívají se na to."
„Jo."
„Děvče."
„Holce neříkej, že jsi to věděl jako první."

„Ona to ještě neví?“

„Tak často ji nevídám.“

„No jo, vlastně.“

„Ne častěji než ty.“

„Potřebuje zase nabarvit.“

„Ona se barví?“

„Má melír.“

U kadeřníka není žádné slovo nevhodné. Když jí fénuje vlasy, mluví spolu nahlas. I slova, která se na jiných místech šeptají, může tady zakřičet, aby přeřvala ten hluk.

Pak řve kadeřník: „Ta paní nad náma je na tom špatně!“

Elisabeth se zeptá: „A co jí je?“

Kadeřník odpoví: „Mrtvice, myslím.“

Elisabeth: „Mluví teď nějak divně?“

Kadeřník vypne fén a napodobuje sousedku seshora.

Občas tam čeká další zákazník. Člověk, co sedí a čte si časopis. Kadeřník samozřejmě ví, že je všechno slyšet, ale tím se netrápí. Kadeřník nemluví se zákazníky, kteří nejsou na řadě. Elisabeth ten tichý svědek vadí. Někdo, kdo tam pořád jakoby je. Někdo, kdo dělá, že si ničeho nevšímá, ale už svou přítomností činí ty řeči nevhodnými.

Moje matka umírá, pomyslí si Coco a uvažuje, že tu větu chce vyslovit nahlas. Ví i komu ji říct a už se těší, jak ji ten někdo bude utěšovat. Pocit v břiše jí připomíná zamilovanost, tu si ještě velmi dobře vybavuje z minulého roku, i když stejně tak to může být hlad. Zvláštní, že jede na kole tak normálně a že trefí k lahůdkářství na ulici Rozengracht. Řazení do pruhů na velké křižovatce jde plynule jako vždy. Tramvajové koleje přejede diagonálně. Ne že by čekala, že by jí emoce v takovou chvíli nedovolovaly jet na kole, k sentimentalitě má daleko, ale přesto touží udělat něco, co se patří. Chtěla by být smutná, a přitom ten její pocit spíš připomíná hlad. Zpátky ke snack baru na ulici Kinkerstraat, kde mají krokety, to není tak daleko.

Když se blíží ke snack baru, vidí, že modrý nápis na fasádě už nehlásá U Vidličky, ale Corner Inn, je tam nový majitel, a Coco teď ví, že ten pocit v žaludku není ani zamilovanost ani hlad, ale panika, protože do prdele, snad tam ještě dělají ty krokety?

Až po vyslovení objednávky: „Jedny krokety a dvě klobásy, prosím," po zaplacení (opravdu jí dobře rozuměl?) a poté, co klobásky vklouznou do oleje, až když se muž otočí a začne obsluhovat ukrytý fritovač na krokety, si Coco oddechne, otočí se a s úlevou se posadí ke stolku u okna s výhledem na zámečnictví na druhé straně ulice. Zapadne do tvrdého plastového křesla, je šťastná a v klidu přemýšlí: Co že to vlastně byl ten druhý krásný pocit? A k vlastnímu zděšení si uvědomí, že zpráva o matčině smrti.

Zírá na trezory ve výloze zámečnictví, hledá příhodné myšlenky, a je vcelku spokojená s touto: brzy si budu moct říkat – tady jsem seděla těsně poté, co jsem se dozvěděla, že moje matka umírá.

Nový majitel přináší krokety a klobásy na hnědém plastovém tácu. Coco si to jídlo z tácu ani nesundá. Měla by jíst pomalu, nejlépe v klidném rozpoložení, ale nedělá to.

Když všechno sní, sedí tam dál bez hnutí a civí na zámečnictví. Ráda by se o tu novinu podělila, ale zároveň si myslí, že s něčím takovým by se mělo počkat. Taky si uvědomuje, že je teprve půl čtvrté. Jeho poslední klient odchází ve čtyři, takže doma bude kolem půl páté.

„Kromě svých rodičů," řekla mu, „neznám nikoho, kdo má ještě pevnou linku."

„Jo," odpověděl, a ne poprvé, „jsi pro mě moc mladá."

Byla by škoda říct mu to do telefonu, přišla by tím o jeho výraz ve tváři. Zavolá mu a nechá vzkaz, že k ní dnes určitě musí přijít na večeři, že koupila lanýžové těstoviny až na druhé straně města.

Hans zuří. Coco sleduje, jak mu planou tváře, a má radost, jako kdyby se trefila do terče, a růže na magnetické střelnici by vyletěly zpátky nahoru.

„To ti to řekla takhle?!" rozčiluje se Hans. „Na Overtoomu?! ‚Umírám' na Overtoomu?!"

Coco přikyvuje divoce jako dítě. „Jo, přesně tak, těsně před tím, než jsem chtěla odjet."

Hans už se neopírá o kuchyňskou linku, stojí s rukama v bok, břicho vystrčené dopředu.

„A pak zase odešla? Přešla koleje a to bylo všechno?" Vytřeští na ni oči.

„Zavoláme si, řekla ještě."

„Zavoláme si?!" Vystrčí břicho ještě víc.

„Jo, to řekla," nepřestává přikyvovat Coco a málem dodá: „Hrůza, co?"

„A to je všechno?" zeptá se Hans.

Voda vře, Coco mírně stáhne plamen.

„Jo," teď už skoro křičí, „jestli jsem se nechala ostříhat, se ještě ptala."

„To je přišerná ženská! Co to musí být za pří-šer-nou ženskou."

Coco se usmívá od ucha k uchu. Vyžívá se v tom, jak se Hans umí rozčílit.

Řekne: „Ach," a ještě jednou: „Ach." Velmi opatrně nechává sklouznout lanýžové těstoviny z vařečky do vroucí vody a čeká na ještě větší rozhořčení, hlasitější výkřiky.

„Můžeš dát talíře na stůl. Za tři minuty bude jídlo."

„Ach?" opakuje Hans.

„Ach," řekne Coco, „možná ji to zaskočilo."

„Ach."

„Ach."

„Takže takhle to máš v plánu."

„Cože?"

„Ne, ne, ne." Hans udělá pár kroků dozadu, jako by se na tu situaci chtěl podívat s větším odstupem. „Tohle už u tebe znám. Nejdřív mě trochu přikrmíš těmi strašnými historkami o rodičích, a pak si budeš hrát na rozumnou. ‚Ach.' A mimochodem přidáš nové detaily, mě necháš nadávat a pak je začneš obhajovat. Myslím, že se toho pro tentokrát účastnit nebudu. Já ti k tomu prostě nic neřeknu. No, povídej, Coco, co si o tom myslíš ty?" Hans se tváří vítězně. Ani neprostírá a těstoviny už budou za dvě minuty hotové.

„Ty talíře," připomene mu. Hans vezme talíře.

„No?"

„Možná to měla… říct jinak?"

„Já nevím, to mi pověz ty."

Coco sleduje hodiny na mikrovlnce a je jí jasné, že má po zábavě.

Hans nezůstává. Hans musí pracovat.

„Máš klienta?“

„Musím pracovat.“

„Máš klienta?“

„Musím něco načíst.“

„Můžeš číst tady.“

„Ale, miláčku,“ políbí ji na čelo, „zavolám ti, než půjdu spát, jo?“

Pomalu přikývne.

„Nebo musíš říct: je pro mě moc důležité, abys tady zůstal.“

Coco neřekne nic. Neví, kdy je to důležité. Je to jako žolík, kterého člověk může vyložit jen jednou. Zatím si ho schová.

Potkala ho před rokem ve veřejné prádelně. Muž ve středních letech, který nevěděl, jak funguje pračka. Ona zrovna naplnila tu svou a přemýšlela, jestli se vrátí do postele, nebo si dá někde kávu. Připadalo jí, že je ještě opilá z předchozího večera a že bolest hlavy teprve přijde. A vtom vešel. Ještě dřepěla před pračkou. Měl na sobě takový drahý dlouhý vlněný kabát. Zůstal stát před vedlejší pračkou. Pod jednou paží měl knihu a noviny, pod druhou velkou koženou sportovní tašku s prádlem. Přidřepl, jemný kabát se dotýkal dlaždiček. Otevřel pračku a začal do ní dávat jak barevné, tak bílé prádlo. Měl čerstvě oholený krk, ještě trochu zarudlý, zrovna šel od holiče. Zíral na ten přístroj, ona zírala na něj. Přemýšlela, jestli má piano.

Povzdechl si a ona chtěla říct: dej mi to prádlo, chlapče, no tak, nech to na mně. Jako by věděla, že takto bezradného už ho nikdy neuvidí. Musí něco říct, jinak ten muž v jemném kabátě, s oholeným krkem a pianem zase zmizí z jejího života.

Promluvila na něj velmi potichu, tak, aby nikdo neslyšel, že mu pomáhá.

„To úplně bílý prádlo musíš vytáhnout. Jinak se ti zabarví."

Podíval se na ni, ale neudělal nic. Říkala si, že je příliš důvěrné dotýkat se jeho prádla, ale i tak to udělala. Vytáhla z pračky dva bílé ručníky a tričko.

„Ještě něco?"

Pomalu zavrtěl hlavou, že ne.

„Vybereš program na barevné prádlo na čtyřicet stupňů. Tady. Na čtyřicet je to vždycky dobré. Nebo tam máš i vlnu?" Opět zavrtí hlavou. „Máš s sebou prášek? Nebo chceš místní?"

„Místní?"

„Ten je hnusnej. Vytáhla ze své tašky krabici pracího prášku. „Vem si radši ten můj. Dvě odměrky. Do tamté násypky. Do pravé přihrádky, levá je na předpírku."

Krabici si nevzal, a tak sama nasypala prášek do přihrádky. Přidala i svou aviváž. On z ní zatím nespustil oči.

Místo poděkování jí řekl: „Jde ti to, to, jak mi pomáháš, máš didaktické schopnosti, určitě bys s tím měla něco dělat."

Rozněžnilo ji, jak se rychle snažil otočit role. Působil tak ještě bezradněji: muž, který neumí přijmout pomoc.

Zvedl se a šel si sednout na lavici u zdi. Knihu si položil na klín, rozevřel noviny a ona mu zatajila, že člověk může dát majiteli euro navíc, že ten pak za něj všechno přesune do sušičky a potom i složí, a že tu tedy nemusí sedět a čekat. Šla si sednout vedle něj a požádala ho o část novin.

„Kterou chceš?"

Nechtěla odpovědět: to je jedno, a tak řekla: „Ekonomiku, prosím."

Mlčela a vnímala jeho tělesnou teplotu, nasávala slabou vůni jeho parfému. Předstírala, že čte burzovní zprávy, a mírně naklonila hlavu, aby k němu byla blíž. Chtěla mu položit hlavu do klína, na ten vlněný kabát.